

MAREA NEAGRĂ

Milenii, Războaie, Imperii

Editura MICA VALAHIE

O carte care ne reamintește că Marea Neagră ne e parte și vecin	9
Marea cui?	13
Introducere	
Către o nouă dimensiune și actori noi în geopolitica Mării Negre	17

Capitolul I

Marea Neagră – de la suveranități antice, imperii și monopoli succesive ale riveranilor, la sfârșitul Primului Război Mondial

I.1 Secolul I î.H.: Dacia imperială a regelui Burebista, prima putere riverană din antichitate la Marea Neagră și Dunărea de Jos	24
I.2 „Moștenirea” de 1.000 de ani a Bizanțului către riveranii din secolul XXI la Marea Neagră și Dunărea de Jos	28
Bizanțul la Marea Neagră și Dunărea de Jos (330-1453)	28
România, de la retragerea romană (271 e.n.), la căderea Constantinopolului (1453)	31
Bulgaria, de la așezarea bulgarilor la Marea Neagră și în Balcani (sec. VII), la desființarea statului bulgar (1396) de către turcii otomani	37
Rusia Kieveană, de la întemeiere (sec. IX), la invazia mongolă din 1240 și sfârșitul ei	39
Turcia otomană, Republica Turcia și Convenția de la Lausanne din 1923	44
Georgia	49
I.3 Creștinism contra Islam, ciocnirea civilizațiilor la Marea Neagră și Dunărea de Jos: Războiul de 350 ani ruso-turc (1568-1918)	54

Capitolul II

Confruntarea imperiilor – de la Europa războaielor, la Europa securității colective: regiunea Mării Negre în secolele XIX-XXI

II.1 Expansiune și stăvilire: disputa Rusia-Marea Britanie, de la Marea Neagră și Mediterana de Est, la „Marele Joc” din Asia Centrală, sfârșitul Imperiului Britanic și până în 2019, sec. XVIII-XXI	75
Trei conflicte, Dimitrie Cantemir și Pacea de la Kuciuk Kainargi, 1774	79

Marea Neagră și împrejurimile ei, locul de pornire a trei mari religii și a cinci imperii	80
„Marele Joc”, de la 1830 până astăzi	81
II.2 200 ani de conflicte, diplomație și acorduri internaționale la Marea Neagră: Strâmtoarele Bosfor și Dardanele, 1807-2019	86
Tratatul Dardanelelor, Canakkale, 1809	89
Tratatul de la Unkiar Skelessi, 1833	91
Convenția Strâmtoarelor, Londra, 1841	92
Tratatul de Pace de la Paris, 1856	94
Armistițiul de la Mudros, 1918	95
Tratatul de Pace de la Sèvres, 1920	96
Tratatul de prietenie ruso-turc, Moscova 1921	100
Tratatul de Pace de la Lausanne, 1923	102
Convenția de la Montreux, 1936	104
Telegrama secretă trimisă de Stalin către Molotov, 1940	110
Contribuții românești la Conferința Strâmtoarelor, Montreux, 1936 ...	115
Convenția de la Montreux (1936) în actualitatea anului 2019	121
II.3 Când dictatorii respectă tratatele internaționale: Marea Neagră în Al Doilea Război Mondial	123
Participanți la operațiuni: România	124
Rusia Sovietică	126
Turcia neutrală	127

Capitolul III

Marea Neagră de la Războiul Rece și Cortina de Fier la extinderea NATO în Est (1946-2008)

III.1 Marea Neagră și Războiul Rece	131
Începuturile	131
O mireasă și doi pețitori: relațiile Turciei cu SUA și Rusia Sovietică la Marea Neagră în vremea Războiului Rece	138
III.2 NATO după NATO: Marșul către Est (Drang nach Osten)	143
Răzbunătorii lui Troțki în Estul Europei: o mitologie veche pentru o ideologie hegemonică nouă	145
Doi europeni și o decizie istorică la Casa Albă: NATO către Est ...	148
„NATO nici un inch către Est”, sau promisiunile uitate ale Vestului	149
Expansiunea NATO în Est, un alt proiect neoconservator eșuat?	153

III.3 „Actul de naștere” al expansiunii NATO/SUA la Marea Neagră ..	157
III.4 Din vremea complexului militar-industrial nord-american: extinderea NATO și vânzările de arme în Est	171

Capitolul IV

O experiență geopolitică și strategică inedită: NATO și euroatlanticii la Marea Neagră și contraofensiva Rusiei, 2008 - 2019

IV.1 Riverani candidați la aderare: o poveste fără de sfârșit?	179
IV.2 Un NATO dezbinat la Marea Neagră: București, Georgia, Crimeea, 2008-2014	184
București	186
Georgia, de la conflicte „înghețate”, la parteneriate „înghețate” ...	187
Ucraina	192
IV.3 Pe drumuri desfundate: NATO în arealul pontic, 2014-2019	197
IV.4 Shakespeare reloaded 2019: o dilemă hamletiană la Marea Neagră	209

Capitolul V

Când neoliberalismul “beton” se sfărâmă: UE în Est și la Marea Neagră după căderea comunismului

V.1 Importuri geoeconomice greșite, de la Baltica, la Marea Neagră	221
Estonia	223
Letonia	224
Lituania	227
Polonia	231
Cehia	236
Slovacia	244
Ungaria	252
Bulgaria	263
V.2 Uniunea Europeană, Ucraina și Georgia.....	276

Capitolul VI

„Și vei ști Adevărul, și Adevărul te va elibera” (Ioan, 8:32)?	293
--	-----

Abstract, Highlights

A new dimension and new players in Black Sea geopolitics	313
The Black Sea – from ancient imperial powers to the 1936 Montreux international Convention	314
Christianity vs. Islam at the Black Sea: the 350 years Russian - Turkish War (1568-1918)	319
Expansion and containment: the Russia-Britain dispute at the Black Sea, the 18th-20th centuries	320
Wars, diplomacy and international agreements at the Black Sea: the straits of Bosphorus and Dardanelles, 1807-2019	320
The Black Sea during the World War II	322
The Black Sea and the Cold War	323
NATO After NATO: The march to the East	324
The “Birth Certificate” of NATO/U.S. expansion to the Black Sea	325
The North American military-industrial complex: NATO expansion and arms sales to the East	326
NATO at the Black Sea and Russia’s counteroffensive, 2004-2019 ...	327
A divided NATO at the Black Sea	329
Treading on bumpy roads	330

Articles, Comments

In the realm of the Deluge: NATO in the Black Sea area	335
When the unpredictable becomes predictable: The Black Sea and Turkish-Russian relations	340
Wrong imports of geoeconomics	
When money keep silent, the liberal democracy is gasping: the EU in East Europe and the Black Sea region after the fall of communism	346
Bibliografie	401
Imagini	449

Către o nouă dimensiune și actori noi în geopolitica Mării Negre¹

Marea Neagră 2019 este un caz unic în istoria omenirii.

Pentru prima oară o regiune geografică minusculă, cu o suprafață de 1.210 ori mai mică decât a Pământului, pune împreună toate ideologiile și strategiile militare din lume, și traseele principale ale mărfii nr. 1 mondiale, energia; proiecte de căi comerciale tricontinentale de la Beijing, la Pacific, la Londra, la Atlantic; primele două superputeri, deținând 95% din arsenalul nuclear al lumii; zona de securitate imediată, pe drept cuvânt obsesivă, a Rusiei; comerțul și economiile expansioniste ale următoarelor două, Uniunea Europeană și China; alianța internațională militară nr. 1 NATO și conflictul geopolitic Vest - Est, cu potențial letal, al deceniului - Ucraina; trei riverani membri ai NATO, doi ai UE și alți doi aspiranți eșuați în tentativa de a se integra în structurile euroatlantice - Ucraina și Georgia.

Provocarea și fascinația produse de acest punct focalizator al Planetei sunt fără egal.

Se împlineste un deceniu de când saloanele Ambasadei României la Paris au găzduit, către vara lui 2008, un colocviu de pomină, cu 200 de invitați VIP, inițiativa a aparținut cunoscutului Institut prospectiv asupra securității europene, din Capitala Franței. A fost prezentă în direct televiziunea națională France 2, iar revista de specialitate „Défense nationale et sécurité collective” a preluat spre publicare rostirile a 15 experți de top francezi și străini, ca și alte intervenții ². Totul a părut perfect.

Tema inedită și „încinsă” a fost noua importanță strategică a Mării Negre.

S-au definit atunci idei, un limbaj și viziuni noi despre o regiune istorico-geografică străveche, de la pornirea Europei civilizate, unde s-a spus că importanța ei depășește cu mult cadrul strict al riveranilor, că perspectivele sale justifică o investiție multilaterală mai activă din partea Uniunii Europene și, în general, a euroatlanticilor. S-a afirmat că noile state membre ale UE de la Marea Neagră, România și Bulgaria, dar și Ucraina și Georgia, așteaptă garanții de securitate imediate și credibile. Rusia a fost

¹ Publicat online în www.corectnews.com, 18 martie 2018 și flux.md, 17 martie 2018;

² Pierre Verluise, *Géopolitique de la mer Noire: enjeux et perspectives*, în „Défense nationale et sécurité collective”, nr. 8/9 aout-septembre 2008, pp. 39-42;

prezentată ca un actor local dificil, un factor perturbator, motiv pentru care extinderea UE și NATO a fost aplaudată ca soluția optimă și s-a nuanțat că alianța militară a occidentalilor ar trebui să ia ea prima inițiativă în Est, fiind mai eficientă decât o Europă vestică lipsită de o diplomatie și de mijloace de apărare proprii. Vorbitorii au întărit că o politică estică mai ambițioasă și un megaproiect pentru Marea Neagră de bună seamă îi vor avea pe americani aliați și pe ruși parteneri.

Astăzi realitatea geopolitică a spațiului maritim din dreapta României nu coincide cu ce s-a spus, expertizat și sperat în urmă cu 10 ani la colocviul cu tema „Noua importanță strategică a Mării Negre” de la Ambasada Română din Paris. Tema a rămas inedită și „încinsă”, dar acum este substanțial diferită.

Și înainte de a analiza perspectivele unor strădanii noi, de toate felurile, politice, de democratizare, de securitate, economice etc. să mai zăbovim o clipă la lecția acestui ultim deceniu al Vestului la Marea Neagră. Și astfel să încercăm să înțelegem, că totul trebuie reluat de la capăt nu după cum credem noi, ci după cum este realitatea, a noastră ca euroatlantici, și a locului Marea Neagră ca frontieră maritimă, națională, a doi riverani membri ai Uniunii Europene, trei membri NATO, doi ex-sovietici și o superputere nucleară, cum spuneam, una din primele două ale lumii.

Astfel, la Paris, la Ambasada Română, s-a afirmat stăruitor că importanța strategică și perspectivele Mării Negre justifică o investiție mai activă din partea Uniunii Europene. Dar când s-a trecut la treaba propriuzisă, în Ucraina de pildă, s-a dovedit că Parteneriatul Estic creat cu surle și cu tobe în 2009 de către Bruxelles cu șase țări est-europene, a fost un eșec³. Încă din 2013 (Summitul de la Vilnius), Armenia, Azerbaidjan și Belarus au renunțat la el și urmăresc raporturi mai apropiate cu Rusia. Iar după 2015 relațiile UE cu Kievul au intrat într-un con de umbră deasă, din lipsă de fonduri europene pentru activitățile Parteneriatului. Cu o agendă unilaterală și cu politici moralizatoare ambele nesuținute financiar, acest drum cu un singur sens de la Vest către Est s-a înfundat înainte de a fi ajuns la granițele Ucrainei⁴. De asemenea, în 2013, în preajma Vilniusului, UE a oferit Ucrainei 610 milioane euro plus o promisiune vagă de un miliard dolari de la FMI. În acele momente, numai deficitul de plăți externe ale țării se ridica la 15 miliarde dolari, iar în 2017 s-a estimat că „gaura” financiară a Kievului era comparabilă cu infuziile masive de lichidități ale UE necesare pentru depășirea datoriilor suverane ale sudului Uniunii, adică Grecia, Italia și

³ Maryia Hushcha, *From Prague to Riga: Has the EU's Eastern Partnership been a Failure?* A doctoral dissertation at Comenius University, Prague, April 2017;

⁴ x x x *How the EU Lost Ukraine*, SPIEGEL ONLINE, Deutschland, 11/25/2013;

Spania. În sfârșit, o altă cauză pierdută UE - Ucraina pare să fie în prezent Acordul extins de schimburi comerciale libere, în funcțiune de la 1 ianuarie 2016 și conceput pentru a ajuta la refacerea economiei ucrainene. Efectele aplicării Acordului au fost, însă, exact pe dos: rezultatele lui din primul an au fost dezamăgitoare pentru Ucraina, aceasta a consemnat un deficit al balanței comerciale cu 2,2 miliarde euro mai mare decât în anul precedent, 2015. Economia ucraineană a fost complet nepregătită să concureze pe piața Europei de Vest cu firmele din UE. Iar pentru ca paguba să se transforme aproape într-un dezastru, intrarea în funcțiune a schimburilor comerciale libere cu UE a atras automat anularea acordurilor de liber schimb ale Ucrainei cu Uniunea Vamală a Moscovei, astfel că deficitului cu Vestul i s-au adăugat pierderi de alte miliarde în Est⁵. La fel de puțin bine stau relațiile UE cu Republica Moldova, o cooperare de producție, sau investiții directe din spațiul Uniunii, acestea sunt acolo ca și inexistente.

S-a afirmat apoi, că Ucraina și Georgia așteaptă garanții de securitate imediate și credibile și că ar trebui ca NATO să preia inițiativa extinderii în Est. Și este straniu cum la Ambasada Română din Paris în iunie 2008 s-a evocat „eficiența” demersului NATO către Est, dar nu s-a amintit că numai cu puțin timp în urmă, în aprilie 2008, la București, Germania, Franța și ceilalți vestici s-au opus primirii Ucrainei și Georgiei în alianță, adică exact extinderii ei către Est și că Bush Jr., Saakașvili și Iușcenko au plecat acasă din România cu mâinile goale. Că numai de „eficiența” expansiunii NATO în spațiul fostei URSS nu a fost vorba pe malurile Dâmboviței.

În sfârșit, aceeași vorbitori au fost de părere, că o politică estică mai ambițioasă și un mega proiect al Europei occidentale pentru Marea Neagră îi vor avea pe americani aliați și pe ruși parteneri. Astăzi, cu relația aproape complet „înghețată” a Administrației Trump cu vest-europenii și cu tot atlanticismul la pământ, pe de o parte, și pe partea cealaltă cu o Rusie tot mai militarizată și mai ostilă Vestului, ultima aberație a Bruxellesului ar fi să creadă că americanii și rușii l-ar sprijini în vreun proiect în Est, oricare ar fi el. Adio „mega proiecte” UE, adio extindere NATO.

După București aprilie 2008 și respingerea candidaturilor Georgiei și Ucrainei la alianță; după războiul „fulger” din Georgia august 2008 și exilul lui Saakașvili și după realipirea de către Rusia a Crimeii 2014, nimic nu mai este ca înainte la Marea Neagră.

Numai o resetare radicală a relațiilor americano-ruse poate aduce lucrurile înapoi la normalitate, dincoace de Bosfor. Aceasta este noua și marea provocare strategică la Marea Neagră.

⁵ Tyler, Duren, *Ukraine Has Lost Billions On The Trade Agreement With The EU In Year One*, în ZeroPointNow.org, 03.07. 2017 și Twitter, Facebook, Reddit;

Iar anul 2019 a declanșat măsurătoarea în timp pentru orice strădanie de percepere recalibrată și analiză a unității geografice Marea Neagră - Dunărea europeană, în cazul României o entitate cu două căi de acces și doi vectori de acțiune: către ceilalți riverani și, prin Bosfor, spre Mediterana, Ocean și întreaga lume și prin Sulina, Dunăre și canalul Rin - Main - Dunăre, accesul la întregul continent Europa și o a doua ieșire la Oceanul Atlantic, către Nord⁶.

Înainte de toate, 2019 a prins contur ca un punct nodal, de varii interese, al secolului 21, cu impact global:

1) interesul existențial al actualei administrații prezidențiale a României de a se autopromova ca inițitoare și organizatoare *in situ* a prezenței permanente a forțelor NATO la Marea Neagră;

2) interesele strategice ale riveranilor Rusia și Turcia, prima preocupată de apărarea frontierelor sale sudice, maritime, aeriene și terestre, de o „străinătate apropiată” benignă și de o influență în Mediterana de Est și Orientul Mijlociu. Iar Turcia, incomparabil inferioară militar Rusiei, aparent „abandonând” din această pricină Marea Neagră și relansându-se, precum în vremea Imperiului Otoman, ca jucător major și ca negociator în același Orient Mijlociu și în lumea islamică; de asemenea ca gestionară perpetuă a Convenției de la Montreux, readusă puternic în actualitate după războiul din Georgia 2008⁷;

3) interese divergente Rusia - SUA și NATO, împinse în ultimii trei ani la marginea accidentului, a confruntării deschise⁸;

4) ceva ce am putea numi interese paradoxale, adică Turcia riverană „contra” Turciei membră a NATO și aliată militară a Americii⁹;

---

⁶ Siegfried Zelnhefer, *Ein Traum wird Wirklichkeit. Die Fertigstellung des Main-Donau-Kanals*, Juli 1992;

⁷ vezi Byron Chong, *The Role of the Black Sea in Russia's Strategic Calculus*, April 2, 2017, Center for International Maritime Security, Maryland, USA; Jean Sylvestre Mongrenier, *La mer Noire: une approche géopolitique du bassin*, Diplomatie nr. 77, nov-dec 2015; Dan Dungaci, *Geopolitics and Security by the Black Sea: the Strategic Options of Romania and the Republic of Moldova*, Dept. of Sociology, U. of Bucharest, Institute for Political Science and International Relations, Bucharest, Romania. First Online: 06 December 2014. Part of the Springer Briefs in Political Science book series; Janus Bugajsky and Peter Doran, *Black Sea Rising: Russia's Strategy*, Center for European Analysis - Black Sea Strategic Report No. 1 (2016). 2, și James R. Holmes, *The Geopolitics of the Black Sea*, April 16, 2014, The Diplomat;

⁸ Pierre-Emmanuel Thomann, *Le Caucase et la Mer Noire: le nouveau pivot géopolitique après le Brexit?*, 28 06 2016, EUROCONTINENT Enjeux géopolitiques européennes et mondiaux; Kaitlin Lavinder, *NATO Zeros In on Black Sea Security*, November 6, 2017, The Cipher, The Newsletter;

5) interese energetice ale Rusiei și ex-sovieticilor de la Marea Caspică pentru mega exporturi pe piața energofagă europeană, via Turcia și Marea Neagră¹⁰, și

6) în sfârșit interese comerciale ale riveranilor, ale UE, precum și cele generate de marele proiect tricontinental lansat de China - două trasee din șase, unul maritim și celălalt terestru ale Noului Drum al Mătăsii (One Belt, One Road Initiative) vizează Marea Neagră, via Bosfor și, prin Asia Mică, terminalul Izmir, de pe litoralul sudic al Turciei.

La momentul actual Marea Neagră contează din două motive: securitatea și energia. Toți, riverani și vizitatori, sunt de acord în această privință.

1. Securitatea, pornind de la conflictele „înghețate” din preajma ei – Transnistria, Donbasul, Nagorno-Karabach, Oseția de Sud și Abhazia în Caucaz – ce pot fi considerate „replaci seismice” ulterioare prăbușirii unui imperiu. Dar, cu toate încercările unora de a le „dezgheța”, ele nu sunt motivația esențială a tensiunilor politice și militare actuale din regiune. Cauza reală este că, după încheierea Războiului Rece, Rusia și Vestul nu au stabilit riguros regulile jocului la Marea Neagră. Se află Ucraina, Georgia și Republica Moldova în sfera de securitate a Rusiei, sau nu? Se pot ele alătura NATO și UE, sau nu? Washingtonul și Moscova nu pot da în clipa de față răspunsuri la aceste întrebări, așa cum au făcut-o în cazul țărilor baltice, Poloniei, Cehiei, Slovaciei, Ungariei, României și Bulgariei¹¹. Astăzi situația la Marea Neagră este mai confuză decât în 1990, sau chiar acum 10 ani, pe vremea colocviului de la Paris.

Între timp, în absența unui răspuns, Marea Neagră se militarizează cum nu a fost nici în decursul Războiului Rece și nici chiar în 1940, când a izbucnit Al Doilea Război Mondial.

2. Cât despre energie, rămâne și ea nerezolvată. Conducte de petrol și gaze vechi de pe vremea comunismului se închid și se redeschid după cum decurg politicile. Altele noi, negociate, proiectate și ștampilate, nu se mai fac, iar altele și mai nou desenate, prin Turcia, sparg unitatea NATO și ridică mari suspiciuni. Supărată pe Vest că South Stream a căzut și a pierdut redevențe uriașe din viitorul tranzit evaporat, micuța Bulgaria s-a apropiat

⁹ Kourtdarcan, B, and Barin Kayaoglu, *Russia, Turkey and the Black Sea A2/AD Arms Race*, National Interest, March 5, 2017;

¹⁰ Anna Mikulska, *The Changing Geopolitics of Natural Gas in the Black Sea*, Eurasiareview, May 5, 2017;

¹¹ Lisa Sawyer Samp, Kathleen H. Hicks, Olga Oliker, Jeffrey Rathke, Jeffrey Mankoff, Anthony Bell, Heather Conley, *Recalibrating U.S. Strategy Toward Russia. A New Time for Choosing*, Center for Strategic & International Studies, Washington, D.C., March 2017;

iarăși și serios de Rusia. Se încearcă ocolirea ocolirii, adică aducerea de gaze naturale tocmai din Turkmenistan, doar, doar, s-o evita Marea Neagră. Dar poveștile sunt povești, iar Marea Neagră va rămâne mereu coridorul de tranzit cel mai solid al energiei.

Dincolo de retorică și aparențe, Marea Neagră poate fi considerată „pântecul moale” (Churchill), sau punctul vulnerabil al NATO de pe flancul estic, o regiune extrem de bogată în culturi și diversități etnice întrepătrunse și, datorită apropierii geografice, cu legături istorice puternice cu Rusia. Iar acestea toate la un loc fac misiunea Americii și a alianței militare vestice, acolo, dificilă.

Câteva știri aparent fără legătură spun că summitul NATO din iulie 2016, de la Varșovia, a hotărât dezvoltarea unei „prezențe avansate adecvate în sud-estul teritoriului alianței”; la Paris, în 2015 Marea Neagră a fost declarată un spațiu deschis pentru mondializare; Rusia și SUA dețin 95% din arsenalul nuclear al Planetei; opinia în trecut favorabilă a rușilor față de America a scăzut drastic, de la 61% în 2002, la 15% în 2015, iar Moscova este mult mai puțin flexibilă ca înainte; imediat după rateurile UE în Ucraina, la 5 decembrie trecut China a oferit Kievului investiții de aproape 20 miliarde dolari și a exprimat dorința de a deveni partener strategic al acelei țări etc. Întrebare: poate cineva, în mod serios, să pună aceste știri împreună și să tragă o concluzie? Am fi foarte curioși s-o auzim...

Sperăm că Marea Neagră și România, cu debușeul formidabil către întreaga Europă care este Dunărea – în cea mai mare parte a ei apartenență teritoriului românesc – vor constitui subiectul unei alte cărți a autorilor, într-un răstimp convenit.

CAPITOLUL I

**Marea Neagră - de la suveranități antice,
imperii și monopoluri succesive ale riveranilor,
la sfârșitul Primului Război Mondial**

Secolul I î.H.: Dacia imperială a regelui Burebista, prima putere riverană din antichitate la Marea Neagră și Dunărea de Jos

Creat prin unificarea triburilor geto-dace de pe o suprafață uriașă din Europa Centrală și de Sud-Est, la Nord în Boemia (Republica Cehia), la Vest pe Dunărea Mijlocie până la Alpii Nordici, la Sud la Munții Balcani, iar la Est la Marea Neagră, pe tot litoralul de 1.000 km dintre frontiera actuală a Bulgariei cu Turcia, către Nord în Ucraina, dincolo de Bug¹, statul unificat al regelui Burebista a fost cea dintâi putere regională din istorie instalată la Marea Neagră. Etnogeneza daco-romană ulterioară a poporului român face, astfel, ca România să fie prima din cei șase riverani actuali ai Mării Negre – Turcia, Bulgaria, România, Ucraina, Rusia și Georgia – cu un episod imperial de expansiune militară și economică pe țărmurile acestei mări și, simultan, pe Dunăre, către centrul Europei. I-au urmat de atunci încoace Roma imperială, Bizanțul, viitoarea Rusie, ultimii migratori asiatici, turcii otomani, islamizați și astăzi lumea atlanticistă și organizația ei militară, adică SUA și NATO, puteri extraregionale la Marea Neagră.

Începând din secolul VI î.H. autori de seamă ai antichității grecești, ca Herodot, „părintele istoriei”, geograful Strabon, Trogus Pompeius, Tucidides, sau Sofocle au scris pe îndelete, sau numai câteva vorbe despre geți și daci, expedițiile marilor conducători ai vremii, Darius I al perșilor, Alexandru Macedon și ale altora la nord de Dunăre, și despre regele Burebista.

Statul lui Burebista a avut o forță militară remarcabilă pentru acea vreme, de 200.000 soldați², regele său a dus campanii și războaie de amploare. În câteva bătălii în Pannonia, la 60 - 59 î.H. a stăvilit invazia celților pornită din Occident către Est, distrugând complet patru triburi plecate din Franța spre spațiul germanic și apoi pe Dunăre în jos. În anii 55-48 î.H. atenția lui Burebista s-a îndreptat spre Răsărit unde, după înfrângerea lui Mithridates VI Eupator, regele Pontului, Roma reușise temporar, în urma unei campanii din anii 72-71, să-și extindă autoritatea și

---

¹ Strabon, *Geografia*, VII, 3, 11, în Ion Horațiu Crișan, *Burebista și epoca sa*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 237. Scrierea lui Strabon este cea mai importantă sursă documentară de epocă asupra lui Burebista și a statului unificat geto-dac;

² Zoe Petre, *Armata lui Burebista, în 2050 de ani de la făurirea de către Burebista a primului stat independent și centralizat al geto-dacilor*, Emil Condurachi, Dumitru Berciu, Constantin Preda (coord.), Universitatea din București, 1980, pp. 47-57;

asupra orașelor grecești vest-pontice. Într-o operațiune militară rapidă, extinsă pe un teritoriu considerabil, statul lui Burebista s-a instalat, practic, pe tot litoralul occidental al Mării Negre și astfel ciocnirea cu Roma, și ea în expansiune către regiunea pontică, a devenit inevitabilă. Cucerite și supuse au fost cetățile-colonii grecești de pe țărmurile mării, din Sud către Nord, Mesambria, dincolo de Balcani, Appolonia, lângă Burgas, în Bulgaria, Dionysopolis (Varna), Callatis (Mangalia), Tomis (Constanța), Histria - acolo Burebista a ars din temelii cetatea, care cutezase să-l înfrunte; Olbia, la vărsarea Bugului și Tyras, către Nistru. Burebista a instalat garnizoane în orașele rebele care i s-au opus, Histria, Olbia și Mesambria, dar le-a permis lor și celorlalți să-și păstreze propria organizare în schimbul plății unui tribut și alinierii la politicile interne și externe ale statului său. După cum a socotit, netemător, a trecut apoi în sudul Dunării și a organizat incursiuni militare în Macedonia și Iliria, adânc în teritoriile balcanice din apropierea romanilor. A ajuns, astfel, un adversar de temut pentru Roma și ea în lățire spre Dunăre, Pannonia și Marea Neagră, unde urma să se ciocnească frontal cu statul de dimensiuni imperiale al tracilor geto-daci. După ce și-a asigurat granițele regatului, la 48 î.H. Burebista a devenit participant direct în marile jocuri politice și militare europene, de la Atlantic, la Marea Neagră. Triumvirul și faimosul general Pompei i-a căutat alianța, un cetățean al Dionysopolisului a mijlocit între cei doi³, iar Caesar, după ce îngenunchease Gallia și Britania, a hotărât războiul cu regele geto-dacilor, cel mai periculos adversar al Cetății Eterne la acei ani. În curând soarta va decide, însă, altfel. În același an 44 î.H. cei mai mari comandanți militari ai Europei cunoscute, Caesar și Burebista, cad răpuși în două comploturi pornite din imediata lor apropiere.

Prin mărturia faptelor sale Burebista s-a impus ca o personalitate complexă, un om politic cu viziuni limpezi și un comandant militar de excepție. A fost unificatorul lumii geto-dacice, creatorul, să-i spunem astfel, „Fortăreței Dacia” din Transilvania și apărătorul libertății ei. A fost regele care a înțeles timpurile sale și a știut să găsească mijloacele cele mai potrivite pentru a-și atinge scopurile și apăra poporul. Pentru interesul cărții de față epoca lui se impune prin unicitatea demersului către bazinul maritim din estul României și este, prin urmare, una dintre cele mai importante din istoria românilor.

---

³ Inscripția lui Acornion din Dionysopolis, în Ion Horațiu Crișan, *op. cit.*, p. 93;

După o existență scurtă, de la anul 82 î.H. la 44 î.H., regatul imperial al lui Burebista s-a destrămat. Odată cu el a încetat și prima expansiune politică, militară și economică din istorie a unei formațiuni statale riverane, pornită de pe teritoriul României actuale, la Marea Neagră. Expansiune a geto-dacilor și regelui lor, „cei mai viteji și mai dreپți dintre traci”⁴, începută și încheiată după numai 38 de ani, acum mai bine de două milenii. Totuși, căreia i-au supraviețuit conducătorii daci de după Burebista, Dacia romană, poporul român și România de azi, de la Dunăre și Marea Neagră.

Au supraviețuit exact pe locurile unde au existat, pentru câteva clipe la scara Istoriei, Regele, faptele și regatul său.

---

⁴ Herodot, *Istoriei*, în *Geto-dacii în izvoarele antice*, culegere de texte de Preda Florentina, Ed. Universității din București, București, 1978.